List 20. **NOVICE** Tečaj XLVII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 15. maja 1889.

Obseg: Vabilo na občni zbor. — Obdelovanje zemlje za zelenjad. — Naznanilo in razglas. — Naznanilo. — Razne reči. Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Kluna. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vabilo

gospodom družabnikom c. kr. kmetijske družbe kranjske

na občni zbor v Ljubljani

23. dne maja 1889.

(Zbor je v dvorani mestne hiše in se prične ob pol 9. uri dopoludne.)

Vzpored:

1. Prvomestnik prične zborovanje.
2. Poročilo o delovanji glavnega odbora l. 1888.
3. Predložitev družbenega računa za leto 1888. in proračuna za leto 1890. (Račun in proračun dopošljeta se gg. družabnikom še ob pravem času, razpoložena sta pa v pregled v pisarni kmetijske družbe).
4. Volitev družbenega predsednika.
5. Imenovanje tajnika na podlogi § 12. novih družbenih pravil.
6. Volitev treh odbornikov v glavni odbor namesto po družbenih pravilih izstopivših gg. odbornikov H. barona Lazarinija, cesarskega svetnika J. Murnika in vodje Frana Povšeta.
7. Poročila in predlogi odborovi, med njimi tudi predlog, kako ravnati z drevjem, ki je vzgojeno v družbeni drevesnici.
8. Poročila in predlogi podružnic.
9. Nasveti in prosti govori posameznih družabnikov.

Opomba: Glavni odbor vabi vse gospode, ki se bodo udeležili občnega zbora, naj si blagovolijo na dan zborovanja popoludne ob 4. uri skupno ogledati nasade na družbenem poskusnem vrtu.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani dné 6 maja 1888.

Jos. Fr. Seunig,
podpredsednik

Gustav Pirc,
tajnik.

Obdelovanje zemlje za zelenjad.

Zemljo rahljamo redno na zelenjadnem vrtu z lopato (s štihanjem). Prekopavamo pa bolj površno ter po večkrat na leto na enem in istem prostoru, vselej pa kadar pospravimo z gred dozorelo zelenjad. Vsaka greda mora vse leto biti obsejana ali zasajena, kajti praha škoduje, ker solnce in veter jemljeta zemlji jako važne razhlapajoče se redilne snovi. Na neobdelani zemlji zaredi se hitro tudi plevel, ki je iz mnogih znanih ozirov zelo škodljiv.

Prekopavanje z lopato rahlja zemljo preko 20 cm globoko; s tem delom moremo tudi, če je potrebno, gnoj spraviti pod zemljo. Kadar gnojimo grede, treba da gnoj precej čez ves prostor raztrosimo, in sicer je najbolje malo prej, predno ga podkopljemo. Takoj podkopavati gnoj priporočam zato, da ne izgubi na zraku razpuhtljivih snovi. — Ako lahko peščene zemlje ne obdelamo pred zimo, potem ne smemo tudi pred spomladjo gnojiti z mešancem, ker se uže čez zimo brez vse koristi pogubi v spodnjo plast.

Ako ni izpraznjenega prostora precej mogoče obsejati ali zasaditi, treba ga vendar prekopati, ker zrahljana zemlja se laže navzema vlage, in ker se v taki zemlji razkrajajo redilne snovi hitreje. Tako prekopane

zemlje ni treba nič poravnavati, le prav zelo peščeno, apneno in šotasto je precej tudi poravnati in, če treba, tudi nekoliko poteptati; take zemlje ni še enkrat pred setvijo prekopavati, pač pa bolj težko.

Zemljo nadalje rahljamo z okopavanjem. Kolikor je teža, toliko večkrat mora okopana biti; prav zelo lahke peščene zemlje niti ne kaže okopavati. Okopavati in rahljati jo je zlasti po obilnem deževji, kakor hitro se je dovolj osušila.

Večkrat, kadar okopavamo, osipamo ob enem tudi take zelenjadne rastline, katere delajo stranske korenine ob deblih, kakor hitro pridejo debla pod zemljo. Take osipane rastline narede torej več korenin, vsled teh používajo več hrane ter se razvijajo uspešneje. Rastline je osipati, kadar rasto najživahneje.

Osipaj tudi take rastline, katere narede nekoliko korenin nad zemljo, kakor na pr. repa, pesa, itd., zategadelj, da ohranijo boljši okus. Tudi kolarabe so okusnejše, če je gomolja z zemljo pokrita.

Samo ob sebi je umevno, da je treba tudi pleti. Plevel je vselej s koreninami izruvati, drugače se razraste, in le težko se ga je potem iznebiti. Tudi ga je pleti, predno plevelne rastline odcveto in narede seme.

Naznanilo in razglas.

Novo šolsko leto na podkovski šoli ljubljanski se prične 1. dne julija 1889. leta.

S poukom v podkovstvu je združen tudi nauk o ogledovanji živine in mesa. Kdor želi sprejet biti v podkovsko šolo, mora se izkazati:

1. S spričevalom, da se je pri kakem kovaču izučil za kovaškega pomočnika;
2. z domovinskim listom;
3. s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja, in
4. da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendijo po 60, oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,
2. spričevalo o poštenem vedenji, in
3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. junija glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca decembra 1889. leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih bolezni, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mesovnih, zatorej naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Jos. Fr. Seunig,
podpredsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis,
začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. junija t. l., in sicer: 27. junija skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole. 28. junija pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri se hočejo podvreči tej skušnji, naj se oglase pri podpisanem vodstvu do 15. dne junija t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 6. maja 1889.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Razne reči.

* **Nova prikuha.** Sej grah kolikor mogoče gosto ob času od meseca marcija do jeseni. Kadar vzraste 6 palcev visok, pa ga poreži in priredi ga v kuhinji kakor špinačo. Kolikor nežnejši so poganjki, toliko boljša je jed. Da imaš vedno svežega graha, moraš ga ob raznih dobah sejati.

* **Hrostek grahar** je neprijeten gost v grahu ter dela veliko škode. Graharja zatreš najlaže, ako ves piškavi grah, ki plava po vodi, vržeš v ogenj. Posebno pa glej, da ne bodeš takega graha sadil, ampak samo klenega in težkega. Prav pametno ravnaš, ako grah, predno ga spraviš, dobro presušiš, bodi si na peči ali v peči, samo pazi, da ne bode topla nad 45 Celjzijevih stopinj. Izkušnja namreč uči, da ličinka ob tej toploti pogine, grah pa ostane vendar še kaljiv.

* **Najboljše gnojivo** igličavemu drevju ter raznovrstnim cipresam, borovcem, smrekam in drugemu takemu drevju, ki raste po naših lepotičnih vrtih, je voda, v kateri se je dlje časa namakal svež slamnat gnoj govej. Gnojiti lahko pričneš, kakor hitro začne drevje poganjati, in dokler ne dozore poganjki.

* **Odrezke in suhljad** od sadnega drevja je precej pospraviti s sadovnjakov in vrtov, ker ob gorkem vremenu izleze ves mrčes, ki je bil zaležen, iz tega lesa, ter gre potem na zdravo drevje škodo delat.

* **Pomoč zoper metulja belina po vrtih.** Nasej po vrtu na več mestih navadnega ostrožnika (nemški: Rittersporn, latinski: delphinum), in sicer tolikokrat, da ti cvete do jeseni. Ostrožnikova vonjava je metulju belinu tako prijetna, da prihaja na večer kar trumoma nanj posedat. Ako jih zvečer loviš, s svetilnico, zlasti kadar delajo zalego, lahko jih na tisoče, brez truda ugonobiš.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

107.

Dela in opravila Japoncev.

Ceste japonske so podobne starorimskim. Vzlasti lepa cesta je glavna ali cesarska cesta, široka je, ravna kot miza, izvrstno makadamisovana, vedno dobro vzdržavana in obsajena z lepim drevjem, ki ponuja hladne sence ob vročini. Ta cesta se ne ustraši nobene evropske. Na gotovih krajih ob cesti stoje šatre, v katerih more utrujeni potnik se odpočiti in pohladiti s čašo bistre vode, za katero mu ni plačati čisto nič. Za malo novcev more dobiti tudi čašo čaja, ali prigrizek, na primer, rib, sadja, zelenjave itd.

Po mestih in večih vaseh so pošte, katere vzdržuje dotična gosposka. Te pošte so po dve, tri milje narazen in potnik more dobiti po ceni konja ali nosače. Potovanje na Japonskem je počasno in neprijetno. Voz je še zelo malo, pred dobrimi tridesetimi leti je imel voz samo mikado, ki so mu ga bivoli vlačili. Kdor noče peš potovati, mora jahati, ali pa ga prenašajo v nosilu. Pa tudi s konjem ne moreš hitreje naprej, kakor navaden pešec, Japonci imajo namreč navado, da konja jahačevega vodi služabnik za uzdo in po tem je jasno, da mora konj tako stopati, kakor pešec. Nosila so dvoja: kango in norimon. Kango je pavolnata matraca, konca sta privihana in pritrjena na drog, ki ga nosita nosača, eden spredaj, eden zadaj. V matraci skrčen leži ali čepi potnik. Tako potuje le ubožno ljudstvo. Imenitnejši potniki se dado nositi v norimonu; to je prostorno nosilo z oknoma na obe strani; v njem potnik zložno sedi. Nosilo nosijo po štirje možje, dva spredaj, dva zadaj, štirje drugi pa stopajo poleg ali zadaj, da zamene utrujence.

Na vsakej pošti čakajo po dnevu in po noči seli za prenašanje in donašanje listov, dopisov, ukazov razglašenj in drugih listin, katere pošilja ali cesar, ali dostojanstveniki državni. Listine te so zaprte v črno lakovanej krabici z grbom cesarjevim ali dostojanstvenikovim, kateri jih pošilja. Seli ti so sami za silo oblečeni, da morejo lagje dirjati. Vselej dirjata dva od postaje do postaje in to zato, ko bi eden oslabel ali obolel, ali bi ga kaj drugega zadelo, da mu koj tovariš sneme krabico in hiti ž njo na bližnjo postajo. Ti seli dajo z daleč znamenje z malim zvoncem, da bi se jim vsak ognil s ceste. In res se mora ogniti vsak brez izjeme, tudi sami dostojanstveniki z vsem spremstvom. Za prenašanje zasebnih pisanj vzdržavajo trgovci mej seboj posebne sele. V novejšem času uvajajo Japonci brzojave, grade železnice in oborožajo vojno z najnovejšim orožjem.

Gostiln za potnike je mnogo in dosta dobrih, vzlasti ondi, kjer so pošte. V njih dobivajo tudi dostojanstveniki s spremstvom svojim vseh mogočih ugodnostij. Kakor druge hiše, tako so tudi gostilne le enonastropne, in katera je dvonastropna, tam je drugo nastropje nizko in večinoma pripravljeno za shranjevanje zalog. Za hišo je razkošen vrt. Pri kuhinji so prostori za navadne potnike, sobe za imenitnejše goste so zadaj. K njim vodi poseben pokrit hodnik ob strani hiše, da takim potnikom ni treba hoditi, ali se celo riniti skozi gnječo preprostega ljudstva. Te zadnje sobe za imenitnike so jako snažno in ukusno opravljene, vzlasti prijeten je razgled na vrt, na katerem se ziblje mal ribnjak.

108.

Duševne potrebe in ljudoljubne naprave Japoncev.

Prvotna, prava domača vera Japoncev je sintovska vera. Poleg najvišjega bitja ima še mnogo manjših bogov in polubogov. Sintovci nimajo podob po templjih, ampak le velika zrcala od kovine.

Druga, močno razširjena vera pa je budovska. Budizem se je sicer moral v marsičem spremeniti in se uravnati po starodavnem japonskem naboženstvu, vendar je obdržal poglavitne svoje poteze. Najvišjega svečenika nazivajo ninksit, na stopinji duhovenske hierarhije ima prvo mesto po mikadu. Po templjih japonskih budistov stoji premnogo podob. V Miaku, poprejnej prestolnici japonskega cesarja, imeniten je nek tempelj radi orjaške podobe budove. Ta molik sedi na lotosovej cvetlici. Visok je 73 črevljev in 9 colov, cvetlica pa 9 črevljev in 10 colov. Tempelj je obložen z belim mramorjem in ga podpira 96 stebrov od cedrovine. Poleg templja visi orjaški zvon, 17 črevljev in $2^1/_2$ cole visok ter tehta 2.040.000 holanških funtov. V nekem drugem templju, tudi v Miaku, pa stoji ogromen molik, ki ima 36 rok. Ta tempelj je znamenit tudi že zategadelj, ker v njem stoji v lepih vrstah 333.333 moliških podob, ako je verjeti Japoncem. Male podobe stoje spredaj, veče zadaj, da je moči pregledati vse.

Mnogo templjev stoji tudi v Nari, starej prestolnici cesarjev japonskih. Le-sem radi hodijo na božjo pot Japonci. Portugalski jezuvit pater Almeida je bil v tem mestu 1650. l. in nam je popisal znamenitejša poslopja. Tempelj Kubozijev ima tri velike preddvore

ki se amfiteatralno vzdigajo. Po krasnih stopnicah se gre s preddvora na predvor. Na prvem preddvoru stojite dve orjaški podobi s kijem v roki in pred vrati samega templja stojita dva ogromna leva jako dobro narejena. V ozadju templja stoji podoba molikova, visoka in debela. Tempelj je od znotraj rudeč. Poleg templja stoji obširen samostan s prelepimi vrtovi. Knjižnica je prepolnjena z raznimi knjigami. Vsakega leta se napoti s tega mesta družba božjepotnikov pod načelništvom odbranih boncev k nekemu slovečemu templju, da ondi zadoste za grehe svoje. Hodijo peš, da-si je pot dolg in težaven, vodi namreč po goratih in suhih krajih. Božjepotniki se zelo postijo, vsak dan povžijejo samo po dva perišča pržene riže. Kadar doidejo k cilju, postavijo vsakega božjepotnika na vagalico nad groznim prepadom, kjer mora očitno spoznati grehe svoje. Ako bonci sprevidijo, da grešnik noče vsega povedati, uzemejo uteže z vagalice in nesrečnik telebi v prepad.

(Dalje prihodnjič.)

„Narodni dom“ v Ljubljani.

Odbor krajcarske družbe „Narodnega doma“ v Ljubljani pričel je razpošiljati te dni to-le pismo na rodoljube po deželi.

P. n.

Ideja zgradbe „Narodnega doma“, skupnega shajališča slovenskemu društvenemu življu v sredini Slovenije, v beli Ljubljani, se vkljub vsestranskemu in vstrajnemu prizadevanju v to poklicanih mož ne more povspeti do tolike stopinje, da bi nam bilo po sedanjem potu prav v kratkem misliti na njeno izvršitev.

Kako bi bilo mogoče, da jej pomoremo do vrhunca?

Splošnosti jej manjka. Doslej so se zanjo zanimali in se še zanimajo le ožji krogi, ki utegnejo biti v prvi vrsti interesirani pri celem podjetji. Ljubljana sama žrtvovala je tri četrtine doslej nabrane svote in Kranjska z malimi izjemami skoro vso svoto. Zelo neznatni so oni prispevki, ki so nam došli od drugod. Sploh se je le kakih 1000 ljudij udeležilo pri doslej nabranih svotah.

Odkod je dobila „Družba sv. Mohorja“ tako trdno podlago? Le vsled tega, ker je prodrla v vse kroge, omikane in neomikane, bogate in nebogate, visoke in priproste. Svoto, ki jo redno vsako leto plačuje, vtrpi lahko vsak brez velicih žrtev. Zakaj bi se tudi zgradbe „Narodnega doma“, ki je istotako za vse Slovenstvo velike in važne pomembe, ne udeležil denarno vsak Slovenec. Tu ni treba celega goldinarja na leto. Ako **žrtvuje posameznik vsako leto po 1 krajcar**, pripomore s tem „Narodnemu domu“ samo na Kranjskem do petih tisočakov, reci 5000 gld. na leto. Ako bi pa postala ideja vseslovenska, dobil bi „Narodni dom“ na ta način letnih 13000 gld. — ogromna svota in vendar za vsacega posebej še manj kakor neznatna.

Naj bi tedaj zavedni in po zavednem vzbujan tudi doslej nezavedni slovenski svet posvetil temu blagemu namenu jeden primeren dan v letu. Za letos bi bil najprimernejši dan, 30. junij, to je dan otvoritve Vodnikovega spomenika v Ljubljani. Vsak razumnik ve dostojno ceniti zasluge Vodnikove, ki je bil Slovenstvu zares vodnik. Njegovo ime je znano vsej Sloveniji po vseh slovenskih pokrajinah je dovolj njegovega spomina, njega „pesmi pojo“. Spomin na slavne in zaslužne može, bodi nam vselej bodrilo k posnemi, k vstrajnemu delu, k doslednemu napredku. Občepripoznane težnje, ki si jih snujemo, vzdržujmo, da jih dovedemo do zaželenega konca, ki naj bi bil in ki tudi mora biti občekoristen in blagodejen.

Da se pa naša misel uspešno izvrši, da se sploh izvršiti more, treba nam povsod zanesljivih, navdušenih, za stvar zavzetih poverjenikov. Ves načrt si mislimo razdeljen po farah, oziroma občinah. V vsakej fari naj bi prevzel nabiranje, vzbujanje, sploh agitacijo, jeden glaven poverjenik, kateremu bi pri delu lahko pomagali podpoverjeniki, kojih si sam po svoji volji in skušnji izbere poljubno število. Plačal seveda ne bo vsakdo tega krajcarja, mesto njega se bo lahko našel drug, ki bo z veseljem pripravljen odkupiti ga.

Poznamo Vas kot zavednega, vseskoz skušenega in navdušenega narodnjaka in preverjeni smo že naprej, da z veseljem vstrežete našej prošnji, ki meri na to, da prevzamete poverjeništvo v svoji fari ter nam pripomorete do dotične svote, ki bi nam jo poslali potom priloženega poštnega cheka, najpozneje do 20. junija t. l. Ako bi sami ne utegnili izvršiti poverjenega Vam častnega posla, izročite ga v našem imenu komu druzemu, ki bi bil po Vašem prepričanji za to sposoben in bi delo tudi drage volje prevzel, kar nam blagovolite nemudoma naznaniti po dopisnici.

Preverjeni smo, da se našej prošnji z veseljem primerno odzovete ter se Vam v tajnamen uže naprej prav toplo zahvaljujemo na uslugi.

V Ljubljani 7. maja 1889.

Odbor „Krajcarske družbe.“

Politične stvari.

Govor poslanca Kluna

v državnozborski seji dne 21. marca t. l.

(Dalje).

Kar se tiče apostolov, bili so pač židovskega rodu toda v trenotku, ko so se pridružili Kristusu in sprejeli njegov nauk, prenehali so biti židje, (klici na levici:

O joj!) ker se pod židom razumeva le oni, ki živi po židovskih postavah, in te se bistveno razločujejo od katoliškega nauka. Katoliški nauk, katoliška cerkev mej svojimi otroci ne razločuje mej Grkom in židom, mej Nemcem in Slovanom in mej članom drugih narodnosti.

Ravno takó se moram čuditi zmešanim pojmom, ki so se tukaj navedli glede svete maše in židovskega velikonočnega jagnjeta. Po razpravah častitega gospoda doktorja ni maša katolikova nič druzega, kakor velikonočno jagnje, katero o Veliki noči zavživajo židje. Toda gospod poslanec mora vedeti, kaj je sv. maša katoliku in da je z velikonočnim jagnjetom le v tej zvezi, ker je bila postavljena, ko so praznovalt velikonočno jagnje. Bistveno pa je vse kaj druzega. Sv. maša je daritev nove zaveze, ponavljanje smrti na križu našega Gospoda Jezusa Kristusa.

Ako ima mož take pojme o katoliški veri, nauku in sv. maši, potem gospôda, se ne bodete čudili, ako mu odrečemo vsako sodbo o krščanski veri, cerkvenih napravah in namenih; taka sodba je sodba slepčeva o barvah.

Ravno takó je rekel gospod poslanec, da vsak poduk vzgoja in vsaka vzgoja podučuje. Tudi to ni vedno res, ker večkrat poduk ne vzgojuje, ampak pokvarja, ne blaži, ampak popačuje, in navesti bi mogel vzgledov, da mnogi stariši, ki v javnem življenji odločno drže z nasprotno stranko v zbornici, s tako imenovano nemško-liberalno, vendar žele, da se njihovi otroci ne poprimejo takih načel, katera Vi gospodje na nasprotni strani zagovarjate. Naštel bi Vam lahko, da ravno taki liberalni stariši svoje otroke pošiljajo v šole jezuitov in mnihov, in na vprašanje, zakaj to store, odgovarjajo: Mi vemo, da so tukaj najbolje preskrbljeni. (Prav res! na desnici.)

Vzgledi o šolstvu na Ogerskem ne dokazujejo tega, kar je dvorni svetovalec dr. Beer govoril, ampak predlog gospoda predlagatelja o verski šoli, ker namenoma ali ne podtikajo predlogu krivični pomen, kakor da bi hotel vse druge vere izključiti, in bi morala biti šola le za katoliške otroke in bi želeli nazaj staro konkordatsko šolo.

Dovolite mi sedaj, da se nekoliko pečam tudi z govoroma, ki sta se včeraj govorila v tej visoki zbornici.

Gospod poslanec Lippert dvoji, da katoliška Cerkev boljša svet in da ima skrivnostno sredstvo, s katerim bi mogla ustvariti zdrave gospodarske odnošaje; kajti po njegovih besedah dokazala še ni nikdar, da ima takov pripomoček. Skrivnostno sredstvo, katero ima katoliška Cerkev, so nauki Kristusovi in pripomočki Cerkve. Kar je pa krščanstvo ustvarilo v osemnajstih stoletjih svojega obstanka, na to se menda ni treba še posebej sklicevati, kajti očito leži pred nami, in oni ki prezira učinke krščanstva, navlašč zapira oči in noče videti. Vzvišenje žene, varstvo otrôk, odpravljeno suženjstvo, red v družini in človeški družbi, to so neovrgljivi dokazi za odreševalni vpliv, kateri je razvijala katoliška Cerkev izza svojega obstanka.

Kar se tiče družbinskega reda, navajam mu za njegovo vravnavo po krščanskih načelih, in sicer ravno v dôbi, ki se opisuje kot najtemnejša, moža, ki bo morda tudi v njegovih očéh našel milost, ko je vendar včeraj takó proslavljal opatijskega prošta Döllingerja. Dr. Jurij Razinger, učenec in zasebni tajnik Döllingerjev poznavalec narodnega gospodarstva, kakor redko kdo, in posebno naprav za uboge, spisatelj odlikovanega dela „Cerkveno preskrbovalništvo ubogih“, izdal je narodno gospodarstvo v krščanskem duhu, in tu piše na strani 161 (čita):

„Splošnje blagostanje, in sicer ne samo kmetov in meščanov, marveč tudi kmetskih in obrtnih delavcev, bilo je znak narodnega gospodarstva v drugi polovici srednjega veka. Kmet je bil bogat ter je zadostno jedel; hlapci njegovi so imeli visoke plače in dobro hrano. Rokodelec je bil imovit, delal je pridno, a ne pretirano; življenje njegovo je bilo ugodno. Pomočniki njegovi so imeli visoke plače in so bili dobro preskrbljeni, kakor nikdar prej in nikdar slej. Življenje je bilo veselo, a pošteno; radost in zadovoljnost sta vladali v vseh vrstah prebivalstva in proletarijata ni bilo. To je obrtno življenje po krščanskih načelih: Delo po božji volji in na korist skupnosti.“

Primerjajte sedaj to opisovanje in odnošaje, katere najdete danes mej delavskim prebivalstvom, potem pa sami sodite, katera dôba je bila v narodno-gospodarskem oziru boljša. Dokaze temu najdete za Nemčijo v zgodovini Jansenovi, in sicer v prvi knjigi, str. 305—315, za Anglijo v Fortescue-ju in Cobbetu, za Francijo v Dureau de Malle-ju in za Italijo v Sismondiju.

Gospod poslanec je nadalje trdil, da je prepovedala cerkev jemati obresti. Ravnokar napominani pisatelj pravi v istem delu na str. 279 (čita): „Jedna kratkovidnih zatožb je ta, ako se očita Cerkvi, da je preprečila posojevanje, kajti Cerkvi moramo biti marveč hvaležni, ker je znala ljubezen do dela, spoštovanje produktivnega dela in zaničevanje dobičkarije in oderuštva tako globoko vtisniti v nravno zavest narodovo v pravnem življenji“; kajti cerkvena načela so kristjanom veljala v kurolinškem zakonodajalstvu.

V njem se namreč oderuško izsesavanje zemljiškega dela najstrožje prepoveduje in kot kaznjiv proglaša vsak samopašni pridobitek.

(Dalje nasled.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Svečanost krševanja novega vojniškega parobroda „Franc Jožef I.“ vršila se bode v Trstu dne 18. t. m. in vabljenim gostom doposlal se je razun popisa novega parnika, spored za slavnost, iz katerega posnamo sledeče:

Svečanost krševanja vršila se bode dne 18. maja dopoludne ob 11. uri 30 minut pri sv. Roku v tovarni tržaški za izdelavanje brodov.

Goste za I. tribuno prepeljal bode Lloydov parnik „Lucifer“ od molo S. Carlo natančno ob 10. uri in 30 minut.

Dva druga parnika prepeljala bodeta goste za II. tribuno natanko ob 10. uri in to eden od molo III. novega pristanišča, eden pa z molo S. Carlo.

Častnike prepeljal bode že ob ½10. drugi parnik.

Popoludne ob 3. je shod gostov na parniku „Custoza“, kjer bode tudi tekmovanje čolnov (regata).

Dne 19. maja je dopoludne ogledavanje Lloydovega arsenala v St. Andreju, popoludne shod „pri lovcu“, kjer od 5. ure do 6½ svira mornarska godba.

Dne 20. maja odpeljejo se gostje od molo S. Carlo točno ob 7. uri zjutraj v Pulj, med potjo manoverira c. kr. vojno brodovje; v Pulji ogledavanje arsenala; ob 6. zvečer je moč odpeljati se z nagličem.

Nov parobrod je dolg 103·7 m, širok 14·8 m. Glavno orožje na brodu sta dva Krup-ova topova, katerih vsak tehta po 27 ton, jeklena granata po 215 kil, smodnik za vsak strel 100 kil rujavega prismatiškega smodnika.

Top nese najdelj 17 k. m., votlina topova meri 24 cm, dolžina pa 35 kalibrov.

Dalje je na brodu 6 krupovih topov po 15 cm kalibru, 2 topova Uhnerjeva 7 cm kalibra in pa 11 brzostrelnih topov Hotchkoss-ove sisteme in pa zadostno število priprav za odpahanje torpedov. Razsvitljava na brodu je električna.

Stroji, ki brod tirajo imajo moč 6.400 konj, za silo tudi moč 9.800 konj, urnost brodova znaša 17·5 oziroma 19 mil vsako uro.

Vsega skupaj je na brodu 38 samostalnih parnih strojev z 79 parnimi kotli.

— **Državni poslanec dr. Ferjančič** zavrnil je minulo sredo v seji državnega zbora tajenje koroškega deželnega predsednika in pa tamošnjega deželnega šolskega nadzornika takole:

„Pri obravnavi proračuna notranjega ministerstva govoril sem o razmerah na Koroškem ter navel več dogodkov, ki so iz aktov dokazani, ali se morejo dokazati. Dokazati sem hotel, da koroški Slovenci ne vživajo po državnih temeljnih postavah zagotovljenih jim pravic, in da bi označil visoke uradnike v deželi, trdil sem, da je deželni predsednik koroški pri neki priliki rekel: „Tam ob Karavankah so Vaše meje; preko teh nimate Vi ‚bindišarji‘ ničesa iskati.“ Na drugi strani sem trdil, da se je izjavil deželni šolski nadzornik koroški: „Bindišarji ali Slovenci na Koroškem nimajo obstanka.“

Ti moji izreki so bili vladi povod, da je o tem prašala dotične uradnike. „Si fecisti, nega“, pravi stara prislovica. Naučni minister je v šolski razpravi izrečno povdarjal, da sta oba gospoda trditev proglasila za neosnovano. Toda stvar se ni prezrla, ravno nasprotno, včerajšnji prvi govornik pri „osrednjem vodstvu“ je zopet prišel na to ter naravnost kazoč na mene rekel, da neprimerno nesramno javno obtožujemo, kar se pa pri natančnejšem preiskovanji pokaže kot čista iznajdba.

Dolžan sem svoji in svojih somišljenikov časti, da dokažem te izreke, katere sem trdil o dotičnih koroških uradnikih. Pooblastile so me k temu priče, ki so na lastna ušesa slišale te izjave ter me prosile, da navedem tukaj ta popravek. In tako Vam povem, da je deželni šolski nadzornik to rekel spomladi 1883. nasproti sedanjemu komendatorju Matevžu Šervicelju, vpričo nadučitelja Tomaža Lesjaka in učitelja Janeza Smetanika v gostilni pri Maier-ju v Škocijanu; da je ravno to rekel po leti istega leta v gostilni Lešnjakovi v Velikovci vpričo dveh advokatov dr. Kultererja in dr. Messnerja (Čujte! Čujte! na desnici). Da je to rekel deželni predsednik, priča župnik Franc Bergmann — Franc mu je menim, ime — iz Šent-Jurija, ter me je prosil, naj to javno povem.

Ker se tema izrekoma pripisuje taka važnost, akoravno ne dokazujeta nič drugega, da tako govore gospodje, kakor mislijo in delajo, prosim vlado, da preišče to stvar, toda ne zopet tako, kakor je to storila, da je namreč prašala samo dotičnika, kajti ta dva bodeta zopet rekla: Ne spominava se več, da bi bila to rekla.

To sem hotel popraviti nasproti izjavam gospoda poslanca dr. Foregerja. (Dobro! Dobro! na desnici.)

— **Plemenske bike, belanske (cikaste) pasme** prodajala bode kmetijska družba v ponedeljek 20. maja dopoludne ob 10. uri v Kranji, in sicer na dvorišči gostilne gospoda Petra Majerja (mladega), t. j. na dvorišči hiše, ki je zraven velike cerkve, in kjer stanuje davčni urad. Po sklepu glavnega odbora dobodo sedaj vsi biki uže pri nakupu obročke v nos, kar bode močno olajšalo ravnanje ž njimi. Na Virtenberškem, koder licencujejo bike enako kakor pri nas žrebce, ne dobi nobeden, ki ima bika, licence, ako nima bik obročka v nosu. S tem upa kmetijska družba preprečiti vedno bolj množeče se prošnje za prerano prodajo subvencijskih bikov zaradi njih neukretnosti.

— **Kreditno društvo** kranjske hranilnice ima v četrtek 16. t. m. ob 4. uri popoludne v dvorani hranilnični XIV. redni letni zbor. Na dnevnem redu so: Poročilo odborovo o delovanji v l. 1888, poročilo pregledovalnega odseka o računskem zaključku, volitev štirih odbornikov, ki po pravilih letos izstopijo, volitev pregledovalnega odseka in posamezni nasveti.

— **Deželni predsednik gospod baron Winkler** vrnil se je minulo soboto jutro z Dunaja, ker ga tukaj čaka toliko obilnejšega posla, ko so deželnozborske volitve pred durmi in je več uradnikov pri c. kr. deželni vladi obolelo.

— **Zastop mesta kranjskega** odposlal je na Dunaj v roke državnih poslancev novo prošnjo za vzdržavanje, oziroma razširjenje kranjske gimnazije v višjo gimnazijo. Poslanci izročili so pomenljivo novo prošnjo naučnemu ministru.

— **Gledališko vprašanje ljubljansko** prišlo je nekako na postajo. Obrok do katerega bi bil moral arhitekt Walter izdelati načrte in proračun, je pretekel, pa delo še ni zgotovljeno. Deželni odbor bavil se je v zadnji

svoji seji s tem vprašanjem ter je sklenil prav odločne korake.

— **Nesreča na parniku.** V Gradcu imajo nekaj časa za vožnjo po Muri dva mala parnika, o katerih se je tam že mnogo pisalo. Minulo nedeljo popoludne prepeljava eden parnikov „Stirija“ imenovan, po Muri, na brodu bilo je 21 ljudi, kar odreče stroj, parnik žene narastla Mura po vodi doli brez krmila, razbije se na kozi mostu in ljudje so naenkrat vsi v dereči vodi. Pravijo da se jih je 14 rešilo, 7 oseb pa je vtonilo. Sedaj je vlada hitro prepovedala vožnjo tudi še z drugim parnikom.

— **Trijaci ledeniki** minuli so v veliki gorkoti brez škode za sadje, vinograd in polje.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — V petek večer dognala je zbornica poslancev razpravo o državnem proračunu za tekoče leto. S tem je bila rešena glavna naloga zadnjega dela letošnjega zasedanja in od onega dneva naprej vrše se razprave o manjših, izrekoma obrtnijstvu in pa davkoplačevalcem v olajšavo namenjenih postav. Izrekoma je zakon o varstvu znamk za obrtnijske izdelke velevažen za vse stroke obrtnijstva. Dalje je bilo rešiti vprašanje, kako postopati pri posvetovanji novega kazenskega zakona, izrekoma to, ali naj se ta predlog izroči posebnemu, stalno delujočemu odseku. — Stranke zbornice bile so različnega mnenja, večinoma čuli so se glasovi proti stalnemu odseku, pa beseda pravosodnjega ministra odločila je za stalni odsek, — dalje je minister iz nekega osebno-stvarnega razloga zagovarjal število 18 členov, toda zbornica izrekla se je za manjše število 15 členov. — Sklepu za sostavo stalnega odseka pritrditi mora tudi gosposka zbornica in potrebuje tak sklep najvišjega potrjenja. Izmed slovenskih poslancev bode člen stalnega kazensko-zakonskega odseka dr. Ferjančič, drugi člen izmed Hohenwartovega kluba bode tirolec, višje sodnije svetovalec Neuner, Lichtensteinov klub pošlje vanj dr. Ebenhoch-a, češki klub odpošlje: višje sodnije svetovalca Hajeka, kateri bo bržčas odseku načelnik, dalje dr. Dostal in dr. Zucker, ki je vseučilišni profesor v tej stroki; — poljski klub baje odpošlje v ta odsek gospode: dr. Madejski, dr. grof Pininski in Mahalski; — deseto mesto pripada po dogovoru enemu izmed malih klubov ali divjakov in govori se, da je za to namenjen dr. Pattai. Ostalih 5 mest pripada levici, izmed katere se kot kandidati imenujejo dr. Herbst, dr. Kopp in Tomaščuk.

Izmed davkovskih predmetov pa sedaj ne pride ničesar na vrsto in to ne olajšava glede hišnega davka in ne ona zarad pristojbin. Zakrivili so to oni gospodje, ki si hočejo pri volilcih pridobiti posebnih zaslug s tem, da zahtevajo tolike polajšave, kakoršnih finančni minister sedaj še nikakor ne privoli in privoliti ne more, ako noče zopet gospodariti s primanjkljejem in pa z najemanjem dolgov.

Takih gospodov pa je zelo veliko na levici, ki nočejo, da bi sedanja večina sklenila kaj polajšav za davkoplačevalce, — pa so taki kratkovidneži tudi na desnici, katerim pogled ne presega dolžine nosá.

Volitve v delegacije vrše se danes večer in je za delegata Kranjske odločen grof Hohenwart, za namestnika pa Šuklje.

V gosposki zbornici prišel je včeraj na dnevni red v prvo branje nov šolski zakon. Razgovor po opravilnem redu gosposke zbornice pri prvem branji ni dopuščen, zato se je ta vladni predlog le tihoma oddal za to odločenemu odseku.

Poročilo o državnem proračunu pride v gosposki zbornici, kakor se čuje tudi še ta teden na razgovor in bo gotovo sprejet nespremenjen po sklepih zbornice poslancev.

Vse to kaže, da bode zborovanje državnega zbora pretrgano v malo dneh.

Zbornica poslancev imela bode, kakor se sploh sodi svojo zadnjo sejo jutri v četrtek.

Veliko vriša napravlja tukaj beg kneza Sulkovskega iz blaznice. Knez bogat, je tako neizmerno trosil denar, da se mu je že zavolj tega odrekaval zdrav razum, lahkoživstvo je vrh tega še bolj oslabelo njegovo telo in duševno zmožnost, tako da mu je pristojno oblastvo odvzelo pravico prostega razpolaganja, mu postavilo varuha ter ga spravilo v zavod za umobolne.

Osebam, pri katerih je knez potratil mnogo denarja, bilo je žal po prejšnjih lepih časih, ter so ga tihoma in skrivej odpeljale iz bolnice. Soproga knezova obljubila je 500 gld. darila onemu, ki pove, kje imajo kneza skritega. Policija našla je nekaj sledu, toda begona samega še nima v rokah.

O novih šolskih zakonih, katere je predložil minister Gautsch državnemu zboru je obsodba zelo soglasna in za sedaj je le toliko gotovo, da pred jesenom ne pride ne ena ne druga v razpravo. Nekateri krogi sodijo, da sploh ne pridejo v razpravo, temveč, da minister Gautsch po tolikih dokazih izredne svoje spretnosti, nezadovoljne storiti vse ljudske zastopnike, zapusti ministerstvo in napravi prostor boljšemu nasledniku. Slovenci gotovo ne bodemo pretakali solz, ako se to vresniči.

Nemška. — Železno roko nemškega kanclerja Bismarka, zadel je težak udarec, on, ki se toliko bavi s socijalnimi vprašanji, on ki hoče nemško obrtnost in pridelovanje postaviti na tla neodvisnosti nasproti unanjim državam, moral je doživeti te dni, da se pokaže silno odvisnega od lastnih nemških podzemeljskih delavcev v porenskih premogokopih. Blizo 100.000 delavcev v premogokopih odpovedalo je delo zahtevajoč boljšo plačo in skrajšanje časa za delo. Kakor povsod, ni se tudi tukaj dopustilo, da bi sploh kedo smel na delo,

vojaštvo poseglo je vmes z veliko silo, in štelo se je več mrtvih in ranjenih.

Minister za notranje stvari podal se je v porenske dežele, da bi posredovaje med delavci in lastniki premogokopov grdo homatijo zopet spravil v red, ker vse večje tovarne morajo delo ustaviti, ako en teden ne dobe premoga, tako se je zgodilo v Krup-ovi tovarni, kjer lijejo topove za vse države, enako se čuje, da bodo morale nekatere železnice ustaviti promet, ker nimajo s čem kuritil. —

Ministrovo posredovanje do sedaj ni imelo uspeha, ampak nasprotno se je še celo pomnožilo število delavcev, ki so odpovedali delo, edino kar se je moglo zadnje dni zabraniti, je bilo to, da se vojaštvo z delavci nič več sprijelo, — ni pa znano, komu gre zasluga za to. Tudi cesar in Bismark imela sta že posvetovanje zarad tega za Nemško perečega vprašanja. In čudno pripeti se to, da ima Nemška krvav domač boj v trenutku, ko dela velikanske priprave za sijajen sprejem laškega kralja Humbert-a, ki pride v goste na Nemško dne 20. t. m.

Nemškemu ministru Herfurthu se je posrečilo ugladiti pot za sporazumljenje mej rudarskimi delavci in delodajalci. Obe stranki bodete izvolili pooblaščence, ki se bodo v zvezi z vladnimi zastopniki sostavili v nekako razsodišče. Dognano je, da pri tem delavskem gibanji niso vplivali anarhisti, kar je razvidno tudi že iz prijaznosti meščanov nasproti strajkovcem. V Bohomu so vojaki tudi nedolžne ranili. Zaradi tega se je pričela stroga preiskava.

Francoska. — Razstava v Parizu ponaša se sedaj, prve dni, povoljno. Na dan prihaja tje obiskovalcev po 150.000 in več, tudi nad 200,000 in videti je da se bodo Francozi znali tolažiti, ako prav večina evropskih držav pri razstavi in pri njenem odtvorjenji ni bila zastopana uradno. O Boulanger-ju poroča se z Londona, da se mu vendar beg s Francoske telesno ni kaj prav prilegel, govori se, da resno boleha in umevno je to, ker na tem ni dvomiti, da je z begom, — malomožatim strahom za svojo osebico, zgubil veljavo pri vsih ponosnih, in taki so, Francozih. To je bolezen njegova, ker čuti, da je postal nemogoč za vso prihodnjost.

Nižezemsko. — Že pred meseci umirajoč proglašen kralj okreval je zopet toliko, da je odpadel uzrok za namestovalno vladarstvo. Videti je, da je starega onemoglega kralja za nekaj tednov ojačila ljubosumnost proti soprogi kraljici in pa proti vladarskemu nasledniku vojvodu Nassau-skemu v Lucksenburg-u.

Nesrečen je bil baje bolni kralj zato, ker se je vladarstvo doma in v Lucksenburgu pozdravilo z običajnimi izrazi veselja in osrečenja. Peklo ga je, da se še za čas njegovega življenja nasledniki njegovi pozdravljajo in za to je porabil prve trenutke zboljšanega zdravja v to, da se zopet sam pokaže gospodarja v svojem kraljestvu ter poskusi ali njemu ni več mogoče za se ogreti si srca podanikov svojih.

Slučaj da ravno spolnuje 40. leto svojega vladanja, poda mu priliko obrniti se oklicom do svojih narodov. V tem oklicu pravi:

Nadejam se, da mi bode ljudstvo moglo potrditi, da sem spolnil svoje obljube dane pri nastopu prestola. Vem, da mi je bilo moje ljudstvo zvesto v časih veselja in žalosti. Vedno sem se trudil za blagostanje dežele. Z živo hvaležnostjo proti Bogu, oziram se na preteklost; blagoslov božji vtrdil je staro zvezo med Oranijanci in Nižezemskim, slavnostni dan prosim za enak blagoslov za prihodnjost moje hiše in mojega ljudstva. Spominj na preteklost je poroštvo za prihodnjost Oranijancev in pa Nižezemske, ki so po milosti Božji složni, močni in prosti.“

Na ta oklic kraljev odgovorilo bode ljudstvo v adresah, s katerimi bode kralj zadovoljen — potolažen.

Bavarska. — Bolezen matere kraljičine postaja bolj in bolj nevarna, moči pojemajo silovito in kaže se, da so prizadeti krogi pripravljeni na skrajno. Sveti oče poslal je materi kraljici svoj blagoslov brzojavno.

Bolgarska. — Knez Ferdinand porabil je zopet priliko, ko se je pričela zgradba železnice pri Burgas-u, da je javno izrekel besedo o gmotnem napredku in mirnem razvoju Bolgarske, ni sicer imel poleg sebe uradnih zastopnikov unanjih držav in zato je minister nagovoril časnikarje, zastopnike unanjih javnih glasil, naj nepristransko to osvedočijo pred svetom. Živela prosta neodvisna Bolgarska, bil je konečni klic knezov.

Črna gora. Knez odpeljal se je s svojim sinom v ponedeljek preko Dunaja v Petrograd.

Žitna cena

v Ljubljani 13. aprila 1889.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 83 kr. — banaške 6 gold. 80 kr. — turšice 5 gold. 30 kr. — soršice 5 gld. 80 kr. — rži 4 gold. 50 kr. — ječmena 4 gold. 33 kr. — ovsa 3 gold. — kr. — ajde 4 gold. 33 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 41 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 11. aprila.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 44 kr.

Odgovorni urednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.